

גם אני הייתי שם...

ניצול שואה. יותר משישים שנה לא הגדרתי עצמי כך. בשנים האחרונות, כשאני רואה את תוכניות הטלוויזיה ואת מספרי הסיפורים המזדקנים והולכים, יורד לי האסימון. כי בעצם כל מי שהיה "שם" באותם ימים והיום הוא כאן, ניצול שואה הוא וקרוב מאד היום, בו לא יישארו מספרי סיפורים בגוף ראשון. ועל כן הנה סיפור אישי שלי, סיפור קטן וממש לא סיפור גבורה.

בן 6 בערך הייתי כשאיר אותנו מאחור בהונגריה כשיצא לבדוק ולהכין לנו מקום בארץ ישראל. כך סיפרו לי. את נסיעתו ממש אני לא זוכר, ומה שאני יודע שנשארת עם אמא שלי בבית הסבא והסבתא שבבודפשט. השנה היא 1942 אולי 43. בעוד אנחנו שם ואבי בארץ ישראל, החלה הטרדת היהודים גם בהונגריה. הקשר עם אבי כמעט נותק, לאט לאט גם מכתבים לא הגיעו, הלמודים בבית הספר הפסיקו להיות סדירים והלכתי לבית ספר, או לא הלכתי, "לפי המצב". הרבה פעמים פחדו לשלוח אותי לבי"ס. בשלב ראשון רדיפת היהודים בהונגריה הייתה על ידי חיילי "צלב החץ" הנאצים ההונגרים. מהר מאד חויבנו לענוד את התג הצהוב בצורת משושה צהוב ובהמשך בצורת מגן דוד צהוב. עם התג הצהוב בא גם הפחד לצאת לרחוב.

קשה לי מאוד לדבר על תאריכים מתי כל דבר קרה, אחרי הכול לילד בן 8-9 זה לא ממש ברור. בשלב מסוים הפסקנו ללכת לבית ספר בכלל. בשלב הזה כבר היו גם חיילים גרמנים בבודפשט וביחד עם "צלב החץ", לעיתים בצוותים מעורבים, הם השליטו פחד וטרור ביהודים בכל מקום. הפחד לצאת ולהראות ברחוב גדל מיום ליום. בשלב זה, החלו לסמן בתים כ"בתי יהודים" ולמזלנו הבית שגרנו בו סומן כבית יהודי מאחר ורוב תושביו היו יהודים. לתוך דירתנו רוכזה כמעט כל המשפחה. דירה קטנה ובה סבא וסבתא, אני ואמי, דודתי ובת דודתי, ועוד דודה ובן דוד. חוץ מסבא גברים לא היו כי כולם גויסו או לצבא או לעבודות כפיה המשרתות את מכונת המלחמה. זקנים, נשים וילדים. בשלב מסוים גם את אימי ודודתי לקחו ל"מחנה עבודה" והן עבדו בבי"ח ללבנים לפי הידוע לי. אינני יודע כמה זמן זה לקח והנשים חזרו הביתה.

מה שזכור לי זה הפחד או יותר נכון החרדה הלא מובנת מפני דבר לא ידוע. החרדה הייתה תלויה באוויר ונשמתי אותה מהמבוגרים, מבלי לדעת מאיפה זה בא לי.

ככל שהתקדמה המלחמה, החלו גם הפצצות של בנות הברית על הונגריה. המטוסים לא עשו חשבון. "שטיח" קראו לשיטת ההפצצה שלהם, ובה ראינו שמים מכוסים במטוסים כמו להקת זרזירים, בעוד שבשלב מסוים כולם משחררים את הפצצות שהם נושאים. וזה היה משהו מוחשי להגברת הפחדים. תקופה כל שהיא גרנו בדירה שלנו כפי שסיפרתי, אך הגיע היום והוציאו אותנו מהבית שסומן כבית יהודי והעבירו אותנו לגטו היהודי שהיה באזור בית הכנסת הגדול היפה והידוע. אינני זוכר את הגטו כמקום מגודר. הגדר לפי זכרוני הייתה רק הפחד לצאת מהתחום שסומן כגטו, כי מי שהעז לצאת כלל לא בטוח שגם זכה לחזור. ההפצצות המשיכו ללא הפסק ולאט לאט כמעט ולא היה בנין שלא נפגע. בגטו גרנו במקלט או במרתף, מקלטים של ממש אני לא חושב שהיו שם אך בהונגריה מקלט ומרתף היא אותה מילה.

הספקת מזון לא הייתה, הייתה לפי זכרוני איזו שהיא חלוקת מזון בסיסי שאינני יודע מי סיפק אותה, בכל אופן המזון היה פחות ממינימאלי. אני זוכר שאחרי כל הפצצה, סבא שלי היה יוצא לחפש מזון שמקורו היה בבתי מסחר או מחסנים שנפגעו מההפצצות. פעם הוא חזר עם רבע שק שעועית, פעם אחרת עם כמה קילו סוכר או מעט קמח. מההפצצות נפגעו גם בעלי חיים כמו סוסים רתומים לעגלות, וזה היה המקור לבשר בבית.

אנשי "צלב החץ" וחיילי ה"אס אס" היו מגיעים מדי פעם, מוציאים את כל האנשים לרחוב, והיו בודקים ומחפשים גברים בגיל עבודה, בעלי מקצוע מסוים או אנשים שהלשינו עליהם מסיבה כל שהיא, או כל צורך אחר משלהם. כל הוצאה כזאת לרחוב הגבירה כמובן את הפחדים, כי אף פעם לא ידענו מה בעצם הם רוצים ומי ילקח. הפחד היה תלוי באוויר.

יום אחד נכנס אלינו שכן, ואמר לנו שהוא שמע בחוץ שאנשי "צלב החץ" מחפשים את המשפחה שלנו. לא ידענו כמובן מה לעשות עם השמועה, לברוח אין לאן על כן ישבנו בבית וחכינו לבאות. והנה הגיעה הדפיקה בדלת. נכנסו שלושה לבושי מדים ושתקו. אנחנו מסתכלים עליהם והם בוחנים אותנו. יחד עם המתח באוויר אחד מהם היה פרצוף מוכר משהו. עד שאותו אחד החל לחייך והוריד את כובעו. רק בשלב זה סבא שלי זיהה אותו, הרי הוא בן דודי מדרגה קצת רחוקה. עדיין לא ידענו אם לשמוח או לדאוג, כי זה שהוא בן דוד, זה לא ממש מבטיח ביטחון או טובות. ואז כשהוא הרגיע אותנו החלה השיחה איתו, ובעוד סבא מדבר איתו, הוא הוציא צרור ניירות ונתן אותם לסבא שלי. והניירות היו לא פחות ולא יותר מאשר תעודות חסות של השגרירות השוודית, שנודעו ברבות הימים כמבצעו של וולנברג (או של מישהו אחר).

עד היום אין לי מושג אם הניירות היו מזויפים או אמיתיים, כי כולם מאד רצו להשיג תעודות חסות של השוודים, השווייצרים או הספרדים מאחר ותעודות אלה היו תעודות מצילות חיים ותעשיית הזיופים הייתה מאוד מבוקשת, בכל אופן ניירות אלה היו הניירות שאפשרו לנו לעבור ל"בתים המוגנים", בהם היינו בסופו של דבר עד סוף המלחמה. כמו כן אין לי מושג מה בן דודי עשה במדי "צלב החץ" ואיך הוא השיג את התעודות הנכספות. שאלות אלה מעולם לא עלו לאחרי מכן, לפחות אני לא שמעתי עליהן. השגיה ב"בתים המוגנים" לא הייתה שונה בהרבה מהשגיה במקלטים בגטו, צפיפות גדולה, חוסר מזון, הפצצות והפחד הגדול, שממנו לא יכולנו להשתחרר. מה שכן היה שונה, זו התחושה שבכל זאת יש לנו איזה שהוא נייר ביד המקנה לנו חסות מסוימת ובטחון מסוים.

וכך עד סוף המלחמה – עד השחרור על ידי הרוסים. לאחר השחרור חזרנו לבית שלנו, למעשה ביתו של הסבא, שם התקבצה כל המשפחה מצד אימי שצלחה את המאורעות.

לקח לנו עוד כמה חודשים עד שהצלחנו לצאת מהונגריה בדרך בלתי לגלית. שנה וחצי נמשכה דרכנו לארץ ישראל. שנה שלמה היינו במחנה שהוקם על ידי הסוכנות היהודית בטורינו שבאיטליה. אפילו לבי"ס הלכנו. בתום שנה, בחשכת ליל, עלינו על ספינת המעפילים "כתריאל יפה" בדרכנו לארץ. סמוך לחופי הארץ הספינה נעצרה על ידי הבריטים, ולאחר מאבק עם החיילים, הועלינו לאונית מלחמה בריטית והוגלינו לקפריסין. לאחר שהייה של כמה חודשים נוספים בקפריסין, הגענו סוף סוף לארץ ישראל, פגשנו את אבא שלי שחיכה לנו ומשפחתנו הקטנה התאחדה שוב להתחלת חיים חדשים בירושלים. לא קל היה לשוב לחיים נורמליים, עם ההסתגלות למקום חדש, מזג אוויר חדש, שפה חדשה, הליכה לבית ספר מבלי להבין מלה עברית וקשיי הקלטות בחברת ילדים חדשה, כל אלה הוו קושי אמיתי לשובי לחיים הרגילים.

להוסיף על כל זאת, לא עברו מספר חודשים ומלחמת השחרור החלה, ושוב היינו קרובים לירי הצלפים מהעיר העתיקה, להפגזות מרגמות שהיו בטווח ירי למקום מגורינו. עד שנדדנו שוב ועברנו לגור ביפו שנכבשה בינתיים על ידי כוחותינו. שנים הטרידו אותי חלומות כמעט מדי לילה, חלום קבוע בו אני בורח ממהו מאיים ולא ברור, ואני רץ ובורח והריצה קשה כמו בתוך מים שלא מאפשרים לרוץ באמת והסכנה הלא מוסברת קרבה. לא אחת הייתי מוציא את הסדין שלי הרטוב בבוקר לייבוש כדי שלא ירגישו שהרטבתי בלילה. משום מה בזמנו לא קישרתי את החלומות לכל מה שעברתי ורק התביישתי שזה מצבי. אני חושב שהגעתי לגיל בר מצווה עד שחלפה התופעה.

כך או כך, קשה להשתחרר ממעט הזיכרונות שהתת מודע משחרר ומרשה לי לזכור, ואני מודה שגם במודע שנים רבות לא רציתי לזכור, ברחתי מהמחשבות, ברחתי מכל הסרטים וסיפורי השואה שסופרו. רק עכשיו כפי שאמרתי בתחילה, הגעתי למסקנה שבאמת עוד מעט לא יהיה מי שיספר, וכל סיפור קטן שנוסף הוא חשוב.

עליתי ארצה אחרי המלחמה ב 1946 עם אמי, בספינת מעפילים "כתריאל יפה" והוגלינו לקפריסין. שהינו שם כמה חודשים ואחר כך הגענו לארץ ישראל והתאחדנו עם אבי.

חיים ואמו בתמונה היחידה ששרדה

1944-5